

บทที่ 10

ทักษะการสอน

(Teaching Skill)

การสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น จะเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความรู้ ความสามารถ และทักษะตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ และเพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจะต้องรู้จักวิธีการดำเนินการ การตัดสินใจ การเลือกใช้ และมีทักษะในการสอน เพื่อให้การดำเนินการสอนบรรลุตามเป้าหมายได้ ครูที่มีทักษะการสอนจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ (Kyriacou,1991:5)

1. มีความรู้ดี (Knowledge) ผู้สอนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา นักเรียน หลักสูตร วิธีการสอน อิทธิพลต่างๆที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งมีความรู้เกี่ยวกับทักษะและความสามารถในการสอนของตนเอง

2. มีความสามารถในการตัดสินใจ (Decision-making) ผู้สอนจะต้องมีความสามารถใช่วิชาญาณในการคิด ตัดสินใจเพื่อหาวิธีการให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน ได้รับผลทางการศึกษาสูงสุด ก่อนและระหว่างการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งเมื่อการเรียนการสอนนั้นเสร็จสิ้นลง

3. มีความสามารถในการสอน (Action) ผู้สอนจะต้องมีความสามารถในด้านพฤติกรรมการสอน ที่สามารถแสดงออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจน เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ทักษะการสอนที่จำเป็นของครูเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนของครูในชั้นเรียนประสบความสำเร็จนั้นประกอบด้วย ผู้สอนจะต้องมีความสามารถในการวางแผนการสอน จัดเตรียมอุปกรณ์การสอน ดำเนินการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการสอน และสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้เป็นที่สนใจของผู้เรียนได้ตลอดเวลา มีความสามารถในการควบคุมชั้นเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย แก้ไขความประพฤติที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน ประเมินผลความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของเรียน รวมทั้งสามารถประเมินการสอนของตนเองเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงการสอนของตนเองให้ดีขึ้น

ทักษะการสอนของครูที่นำมาใช้ในชั้นเรียนสำหรับการสอนเนื้อหาวิชาต่างๆ หรือเป็นส่วนประกอบในการจัดกิจกรรมการสอนในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการจัดกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนสนใจการสอนของครู กระตุ้นและเร้าความสนใจของผู้เรียนนั้น มีอยู่มากมาย ซึ่งจะได้กล่าวในทักษะที่คิดว่าสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อการสอนของครูดังนี้

ทักษะการนำคำถามมาใช้ในการสอน

เมื่อพิจารณาสภาพการเรียนการสอนในชั้นเรียนจะพบว่าประกอบด้วยสถานการณ์ดังนี้

1. ผู้สอนสอนเนื้อหาวิชาโดยการบอกเล่า บรรยาย หรือจัดกิจกรรมให้แก่ผู้เรียน
2. ผู้สอนถามคำถามผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่สอนไปแล้ว
3. ผู้เรียนตอบคำถาม
4. ผู้สอนมีปฏิกิริยาตอบสนองคำตอบที่ได้จากผู้เรียน

ผู้สอนจะสามารถทราบได้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนไปนั้น โดยการตั้งคำถาม ซึ่งจะเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน และทำให้ผู้สอนทราบว่า การถ่ายทอดความรู้ นั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ การสอนในชั้นเรียนนั้นถ้าผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นในเรื่องของกิจกรรมและให้ความรู้เนื้อหาวิชาแต่เพียงอย่างเดียวตลอดคาบเวลาของการสอน จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย การถามคำถามจะกระตุ้นความคิดของผู้เรียน และเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนได้

การถามคำถามของครูเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนตลอดเวลา เนื่องจากต้องใช้ความคิดหาคำตอบที่ถูกต้อง บางครั้งครูอาจจะใช้คำถามเพื่อเป็นการเปลี่ยนหัวข้อเรื่องที่จะสอนได้ คำถามที่ผู้สอนนิยมใช้ในชั้นเรียนส่วนมากจะเน้นในด้านความรู้ความจำ โดยการถามในเรื่องหรือในสิ่งที่ครูได้สอนไปแล้ว คำถามที่เน้นหรือส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดแนวคิด สามารถวิเคราะห์ หรือสังเคราะห์ได้มีน้อยมาก การที่ครูถามคำถามนักเรียนในชั้นเรียนอาจจะกล่าวได้ว่ามีจุดประสงค์ดังต่อไปนี้

1. สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน
2. ตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียนในเรื่องที่ได้เรียนไปแล้ว
3. กระตุ้นความสนใจ และความใคร่รู้ของผู้เรียน
4. ทดสอบความรู้ของนักเรียนในหัวข้อนั้นๆ (Topic)
5. เพื่อให้ทราบข้อบกพร่องทางด้านวิชาการของนักเรียน
6. เป็นการเริ่มต้นให้นักเรียนคิดและนำเสนอความคิดเห็น (Discussion)
7. ให้โอกาสนักเรียนได้แสดงภูมิปัญญาต่อหน้าเพื่อนในชั้นเรียน

8. เพื่อให้ครูอธิบายปัญหา และข้อสงสัยให้แก่นักเรียน
9. ทบทวนความรู้ ความจำในสิ่งที่ได้เรียนมาแล้ว
10. เมื่อนักเรียนตอบคำถามของครูได้ถูกต้องจะสร้างความมั่นใจให้แก่นักเรียน
11. ทำให้ครูทราบพฤติกรรมและความสนใจในการเรียนของนักเรียน
12. สนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถใช้การคิดในระดับวิเคราะห์ และสังเคราะห์
13. เชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
14. ให้ผู้เรียนมีทักษะในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อความหมาย
15. สนับสนุนให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นในด้านจิตพิสัย

ประเภทของคำถาม

คำถามมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน การตั้งคำถามขึ้นอยู่กับเนื้อหาวิชา จุดมุ่งหมายที่จะทดสอบความรู้ และความสามารถของผู้เรียน สภาพแวดล้อมของชั้นเรียน รวมทั้งสำเนียงและลักษณะการออกเสียงของผู้สอน อย่างไรก็ตามการถามคำถามจำเป็นจะต้องมีความหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ความรู้ ความจำ	อักษรไทยประดิษฐ์ขึ้นในปี พ.ศ. ใด
ความเข้าใจ	“ต้นน้ำ ลำธาร” หมายถึงอะไร
การนำไปใช้	การตัดต้นไม้ มีผลกระทบต่อภูมิอากาศอย่างไร
การวิเคราะห์	อะไรเป็นสาเหตุของการย้ายถิ่น
การสังเคราะห์	มาตรการอะไรที่จะทำให้การศึกษาของประเทศดีขึ้น
การประเมินค่า	การที่ประเทศเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยๆ จะทำให้เกิดปัญหาในเรื่องอะไรบ้าง

ระดับของคำถามสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. **คำถามระดับต่ำ (Low level Question)** คำถามประเภทนี้มุ่งให้ผู้เรียนตอบคำถามโดยใช้ความจำ เกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว เป็นคำถามเบื้องต้น เพื่อให้ได้คำตอบ (product) ซึ่งผู้เรียนจะต้องรวบรวมความรู้ต่างๆและ อาจจะเป็นการถามนำผู้เรียนเกี่ยวกับเรื่องที่ได้เรียนไปแล้ว คำถามประเภทนี้จะเป็นการถามให้นักเรียน ระบุ อธิบาย บอกชื่อ เลือกลง จับคู่ ฯลฯ ตัวอย่างของคำถามประเภทนี้คือ

- เมื่อ $3X-12=0$ ค่าของ X จะเท่ากับอะไร ?
- จงบอกคุณสมบัติของสสาร
- ใครเป็นผู้ประดิษฐ์อักษรไทย ?

2. **คำถามระดับกลาง (Intermediate Level Question)** คำถามในระดับนี้ผู้เรียนจะต้องนำความรู้ที่ได้เรียนแล้ว มาเชื่อมความสัมพันธ์ และสรุปเป็นข้อคิดเห็น วิเคราะห์ เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ แบ่งกลุ่ม หรือแยกความแตกต่าง เพื่อนำมาใช้ในการตอบคำถาม ในลักษณะของกระบวนการ (Process) ของคำตอบ ลักษณะของคำถาม ตัวอย่างของคำถามประเภทนี้คือ

- เพราะเหตุใดต้นไม้จึงต้องการแสงแดด ?
- ป่าไม้ และต้นน้ำ ลำธาร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร
- สมศรี เธอมีความเห็นอย่างไรกับคำตอบของ ยูฟา ?

3. **คำถามระดับสูง (High - Level Question)** คำถามประเภทนี้นักเรียนจะต้องใช้ความคิด ในลักษณะของจินตนาการ หรือการมีความคิดสร้างสรรค์ในการตอบคำถามซึ่งอาจจะอยู่ในลักษณะของแนวคิด หรือความคิดเห็น (Opinion) นักเรียนจะสามารถนำความรู้ต่างๆมาประยุกต์ใช้ การประเมินค่า ร่วมกับการตัดสินใจเพื่อนำไปสู่แนวคิดใหม่ ตัวอย่างของคำถามประเภทนี้คือ

- ถ้าป่าไม้ถูกทำลาย จะมีผลต่อมนุษย์และสัตว์ อย่างไร
- การไม่ออกกำลังกายจะมีผลต่อร่างกาย และชีวิตของเราอย่างไร
- ถ้ามีเนื้อที่ดิน 20 ไร่ จะปลูกบ้าน และจัดให้มีไร่นา สวนผสม รวมทั้งปลูกผักสวนครัว และบ่อน้ำในบริเวณที่ดินดังกล่าว จะดำเนินการและแบ่งสัดส่วนอย่างไร อธิบายเหตุผลและกำหนดรูปแบบด้วย

ในการตั้งคำถาม ผู้สอนจะต้องวางแผนการตั้งคำถามให้มีความต่อเนื่องกัน และควรระบุคำถามที่จะใช้ไว้ในบันทึกการสอนด้วย ผู้สอนควรจะใช้คำถามในระดับต่ำเพื่อทบทวนความรู้ของผู้เรียนก่อน แล้วจึงใช้คำถามระดับกลาง และสูง เพื่อเป็นการพัฒนาความคิดของผู้เรียนในเรื่องเดียวกันต่อไป

คำถามที่ต้องการให้ผู้เรียนตอบ แบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

1. **คำถามที่ตรงประเด็น (Convergent Question)** เป็นคำถามที่ต้องการคำตอบสั้นๆ แน่นอน ตรงประเด็น ตรงเป้าหมายของคำถาม หรืออาจจะเรียกว่า Direct, Closed Question

2. **คำถามที่เปิดกว้าง (Divergent Question)** คำถามประเภทนี้จะมีคำตอบมากมายซึ่งอาจจะเป็นไปได้ หรือถูกต้องในหลายๆด้าน และไม่มีคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว ซึ่งอาจจะเป็นคำตอบที่ผิดก็ได้ แต่เป็นการเสนอ หรือการแสดงความคิดเห็น

คำถามทั้งสองประเภทที่กล่าวมานี้ ในบางครั้งการตั้งคำถามแบบใดแบบหนึ่ง ผู้สอนอาจจะได้รับคำตอบกลับมาอีกแบบหนึ่งซึ่งไม่เป็นไปตามที่มุ่งหวังไว้ ดังนั้นผู้สอนจะต้องถามต่อ หรือใช้คำถามแนะ เพื่อให้ผู้ตอบเข้าใจให้ตรงประเด็น สนับสนุนให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อเรื่อง ให้

ลองตอบคำถามอีกครั้ง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถหาคำตอบที่เหมาะสมได้ อย่างไรก็ตาม ทั้งสองประเภทที่ผู้สอนใช้อาจจะได้คำตอบที่ไม่ตรงตามความมุ่งหวังในแต่ละประเภท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาวิชาที่สอน แนวทางการอภิปราย รวมทั้งสำเนียง การเน้นเสียง คำ และประโยคที่ใช้ในการตั้งคำถามด้วย

คำถามในระดับกลาง และสูงสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆดังต่อไปนี้

1. **คำถามแนวเปรียบเทียบ** มุ่งความสนใจของนักเรียนในเรื่องความคลึงกัน ความแตกต่างกัน ซึ่งตัวอย่างของคำถามประเภทนี้ได้แก่

— จงเปรียบเทียบของสองสิ่งนี้ว่า มีความแตกต่างกัน หรือมีความคล้ายคลึงกันอย่างไร

— จงเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง คำนาม และสรรพนาม

2. **คำถามแบบแยกประเภท** คำถามประเภทนี้จะมุ่งให้นักเรียนสามารถจัดกลุ่ม หรือแบ่งประเภทได้ โดยจัดกลุ่มสิ่งที่มีลักษณะร่วมกันเข้าเป็นประเภท หรือกลุ่มเดียวกัน ตัวอย่างของคำถามประเภทนี้คือ

— สิ่งของต่างๆเหล่านี้ สิ่งใดที่สามารถจัดเป็นกลุ่มได้ เพราะเหตุใด

— อะไรเป็นลักษณะเฉพาะ ซึ่งทำให้สามารถจัดเข้ากลุ่มดังกล่าวได้

3. **คำถามให้นักเรียนสรุป** เป็นการถามให้นักเรียนสรุปข้อคิดเห็นจากสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว ซึ่งนักเรียนจะต้องมีความสามารถในการเชื่อมความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งที่ได้เรียนมาแล้ว นำมาสรุปในลักษณะของแนวคิด หลักการ ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะของตนเอง ตัวอย่างของคำถามประเภทนี้

— จากตัวอย่าง ให้นักเรียนสรุปกฎ หรือรูปแบบของ Present Tense

— จากประสบการณ์ และสิ่งที่ได้ศึกษามา ให้นักเรียนสรุปความหมายของ ทรัพยากรธรรมชาติ

4. **คำถามให้นักเรียนคิด วิเคราะห์** ลักษณะของคำถามแบบนี้มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำหลักการ หรือทฤษฎีที่ได้เรียนไปแล้ว นำมาปรับใช้ในรายละเอียดเพื่อเป็นการตอบคำถามของครู ตัวอย่างของคำถามประเภทนี้คือ

— จากการที่ต้น ไม้ต้องการแสงแดดในการปรุงอาหาร ถ้านำต้น ไม้มาไว้ในบ้านเป็นเวลา 1 สัปดาห์ ต้น ไม้จะเป็นอย่างไร

— จากสภาพความเป็นจริงปัจจุบัน มลภาวะในกรุงเทพฯที่เป็นอันตรายเกิดจากอะไรบ้าง

5. **คำถามให้นักเรียนคิด วิเคราะห์ข้อบกพร่อง** เป็นการถามให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์สิ่งที่แตกต่างไปจากความเป็นจริง หรือสิ่งที่ต่างจากความคิดเห็นของคนทั่วไป โดยเน้นความแตกต่าง หรือสิ่งที่บกพร่อง ตัวอย่างของคำถามประเภทนี้คือ

- จากคำตอบของสมชาย ยังขาดข้อความอะไรอีก
- เพราะเหตุใดประเทศเขมรจึงมีความเจริญดีด้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้าน

6. **คำถามเพื่อให้หาข้อมูลเพิ่มเติม** ลักษณะของคำถามจะเป็นการให้นักเรียนต้องหาข้อมูลต่างๆ หรือใช้ความรู้ที่มีอยู่แล้ว นำมาตอบเพื่อสนับสนุนคำถามนั้นๆ ตัวอย่างเช่น

- การเสียดวงศรียุทธศาสตร์ครั้งที่ 2 นั้น นอกจากคนไทยขาดความสามัคคีแล้ว ยังมีสาเหตุใดอีก
- เพราะเหตุใดจึงกล่าวว่า หนังสือเรียน เป็น “สสาร”

7. **คำถามเชิงนามธรรม** ลักษณะของคำถามมุ่งให้ผู้เรียนสามารถระบุรูปแบบของสิ่งที่มีอยู่แล้ว นำมาใช้ในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการเปรียบเทียบ หรือเป็นการประมวลความรู้เดิมนำมาตอบในสถานการณ์ใหม่ เพื่อเป็นการแก้ปัญหา หรือการสร้างรูปแบบใหม่ ตัวอย่างของคำถามประเภทนี้คือ

- คำกล่าวที่ว่า “มนุษย์เราควรเดินสายกลาง” สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้อย่างไร
- จงอธิบายว่า การมีความรู้ในวิชาเรขาคณิต เกี่ยวข้อง หรือสามารถนำมาใช้กับชีวิตประจำวันของเราได้อย่างไร

8. **คำถามเชิงวิเคราะห์ในการคาดการณ์ล่วงหน้า** เป็นการถามความคิดเห็นของนักเรียนในการคาดการณ์ล่วงหน้าเมื่ออยู่ในสถานการณ์หนึ่งๆ ซึ่งผู้เรียนจะต้องนำความรู้ ประสบการณ์ มาใช้เพื่อให้ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในแนวทางที่มีเหตุผล ตัวอย่างของคำถามประเภทนี้คือ

- ท่านคิดว่าจะได้ประโยชน์อะไรจากการเข้าร่วมประชุมในครั้งนี
- ท่านจะเสนอข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในเรื่องอะไรบ้าง เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาในประเทศเราประสบความสำเร็จ

แนวทางในการสร้างคำถาม

ผู้สอนจะต้องสามารถสร้างคำถามเพื่อนำมาใช้ในชั้นเรียนร่วมกับการดำเนินการสอน หรือเป็นการใช้เพื่อทดสอบความรู้ของผู้เรียนได้ ซึ่งคำถามที่ดีจะต้องมีลักษณะดังนี้

1. คำถามจะต้องชัดเจน และไม่ใช้คำที่ฟุ่มเฟือย
2. คำถามจะต้องนำมาใช้เพื่อกระตุ้นความคิดของผู้เรียนในการตอบคำถาม

3. ไม่ควรใช้คำถามนำโดยมีตัวคำตอบอยู่ในคำถามนั้น
4. ไม่ควรเป็นคำถามที่ต้องการคำตอบในลักษณะ ถูก หรือ ผิด
5. คำถามจะต้องเป็นแนวทางให้นักเรียนสามารถพัฒนาแนวคิดของตนเองได้

แนวทางในการใช้คำถาม

1. ผู้สอนควรสร้างคำถามที่ตรงตามความต้องการ และเขียนคำตอบที่ต้องการในบันทึกการสอนด้วย
2. ประเมินคำถามนั้นในด้านความชัดเจนของคำถาม ระดับของคำถาม และจุดประสงค์
3. ถามคำถามก่อน เว้นระยะเวลาให้นักเรียนคิดหาคำตอบ แล้วจึงเรียกให้นักเรียนตอบคำถามของครู
4. ถ้าคำตอบที่ได้เป็นเพียงบางส่วนที่ต้องการ ควรถามคำถามต่อ หรือขยายความเข้าใจของคำถามให้ชัดเจนขึ้น เพื่อให้ได้คำตอบเพิ่มเติม
5. พยายามถามคำถามให้ทั่วถึง ไม่ควรถามเฉพาะนักเรียนบางคน หรือนักเรียนที่ครูคิดว่าจะสามารถตอบคำถามของครูได้
6. แสดงการยอมรับเมื่อได้คำตอบที่ดี หรือคำตอบที่ถูกต้อง
7. เมื่อนักเรียนตอบคำถามครูไม่ได้ หรือตอบไม่ถูกต้อง พยายามเปลี่ยนคำพูดที่ใช้ในคำถามใหม่เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ และสามารถตอบคำถามได้ ผู้สอนควรเสริมกำลังใจให้แก่นักเรียนในกรณีที่นักเรียนอาจจะตอบคำถามของครูได้บางส่วน รวมทั้งสนใจ เอาใจใส่คำตอบของนักเรียน แม้ว่าจะจะเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ถูกต้องบางส่วน หรือไม่ถูกต้องเลย
8. เมื่อนักเรียนไม่ยอมรับคำตอบของเพื่อนนักเรียนหรือของครูว่าเป็นคำตอบที่ถูกต้อง ไม่ควรบังคับให้นักเรียนยอมรับ ควรใช้เหตุผลให้ผู้เรียนได้คิด และฟัง ซึ่งส่วนใหญ่คำถามดังกล่าวจะเป็นการใช้คำถามในระดับสูง

การที่ครูมีทักษะในการใช้คำถาม และนำมาใช้ในชั้นเรียน ทำให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพด้วย การสอนโดยไม่ใช้คำถามเลย จะไม่กระตุ้น และก่อให้เกิดความรู้ หรือความคิดแก่นักเรียนได้ การถามคำถามควรจะเป็นคำถามที่ถามความรู้ความจำของนักเรียนบ้างเป็นส่วนน้อย และคำถามที่ต้องการให้นักเรียนใช้ความคิด หรือประสบการณ์ หรือนำความรู้ที่ได้เรียนมาแล้วนำมาประยุกต์เพื่อตอบคำถามของครู ในบางครั้ง การถามคำถามเพื่อส่งเสริมความรู้ความจำของนักเรียน ก็เป็นประโยชน์เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม คำถามของครูจะต้องชัดเจน มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน และครูจะต้องเข้าใจลักษณะธรรมชาติของผู้เรียนในการตอบคำถาม และใช้เวลาแก่ผู้เรียนในการคิด เพื่อตอบคำถามด้วย

ทักษะการสื่อความหมาย

การสื่อความหมายของครูสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ ประกอบด้วย การสื่อความหมายโดยใช้คำพูด และการสื่อความหมายโดยไม่ใช้คำพูด

1. การสื่อความหมายโดยใช้คำพูด

การสื่อความหมายของครู โดยทั่วไปแล้วจะใช้คำพูดเป็นหลัก ซึ่งจะประกอบด้วย น้ำเสียงหนัก-เบา สูง-ต่ำ จังหวะในการพูด ช้า-เร็ว รวมทั้งแนวทางการพูด หรือการอธิบายที่สร้างความสนใจของผู้ฟัง แสดงความรู้สึก หรืออธิบายได้อย่างเข้าใจชัดเจน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคำพูดต่างๆ ที่ครูรู้จักเลือกใช้เพื่อนำมาสื่อความหมายให้นักเรียนสนใจการเรียน เข้าใจเนื้อหาวิชา และเกิดการเรียนรู้ ความสามารถในการสื่อความหมายของครู มีส่วนทำให้ครูสามารถประสบความสำเร็จในการสอนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรณีที่ครูสามารถเรียบเรียงเนื้อหาวิชาได้อย่างเหมาะสม สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้รับได้ รวมทั้งสามารถพูดเน้นในเรื่องที่สำคัญของบทเรียน นักเรียนจะสามารถจำได้ดีเมื่อครูย้ำ หรือเน้นในเนื้อหาวิชาช่วงเวลาก่อน หรือท้ายของการเรียนด้วยน้ำเสียงที่แสดงความรู้สึกจริงจัง ซึ่งครูจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการสื่อความหมายโดยใช้คำพูดในแนวทางต่อไปนี้

- 1) พูดด้วยเสียงดัง ซึ่งนักเรียนทั้งชั้นได้ยินชัดเจน แต่ไม่ดังในลักษณะที่เป็นการรบกวนความรู้สึกของผู้ฟัง
- 2) มีความชัดเจน โดยใช้คำพูด และประโยคที่ง่ายๆ เหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้เรียน ไม่ควรใช้ประโยคที่กำกวม หรือเป็นประโยคที่ไม่สมบูรณ์ หรือคำพูดด้านวิชาการที่เกินความเข้าใจของผู้เรียน
- 3) เปลี่ยนแปลงระดับน้ำเสียง หรือความเข้มของเสียงในระหว่างการพูด หรือการสอน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนตื่นตัวหรือสนใจ ไม่ควรใช้น้ำเสียงระดับเดียวตลอดชั่วโมงของการสอน
- 4) ในการพูดสื่อความหมายหรือการสอน ควรใช้ข้อความ หรือประโยคที่ถูกต้องไม่ควรใช้คำแสลง หรือคำที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์
- 5) ในระหว่างการพูดควรแสดงกิริยาที่สุภาพ หลีกเลี่ยงการแสดงอาการ กิริยาที่จะรบกวนการฟังของผู้ฟัง เช่น การย่ำคำพูด พยักหน้า หรือส่งเสียงในลำคอ และอื่นๆ ซึ่งเป็นแสดงกิริยาที่ไม่สุภาพ

2. การสื่อความหมายโดยไม่ใช้คำพูด

ในการสื่อความหมายนั้นบางครั้งจะไม่ใช้คำพูดแต่เพียงอย่างเดียว การสื่อความหมายโดยไม่ใช้คำพูดจะสามารถย้ำ เน้น หรือส่งเสริมความเข้าใจของคำพูดได้ รวมทั้งสามารถสื่อ

ความรู้สึก ความพึงพอใจ หรือการไม่ชอบให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจได้ การสื่อความหมายโดยไม่ใช้คำพูดสามารถกระทำได้โดยการแสดงออกทางสีหน้า ลักษณะท่าทาง การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย หรือการใช้มือสัมผัส ซึ่งผู้เรียนจะสามารถเข้าใจการแสดงลักษณะท่าทางของครูในห้องเรียนได้ เช่น การพยักหน้า การขมวดคิ้ว การโบกมือ และอื่นๆ ถึงแม้ว่าครูจะกระทำไปโดยไม่ตั้งใจก็ตาม ในบางครั้งการสื่อความหมายโดยไม่ใช้คำพูดของครูต่อนักเรียน สามารถทำให้นักเรียนไม่กล้าตอบคำถามของครู หรือปิดกั้นการแสดงออกในด้านสติปัญญา และความสามารถของนักเรียนได้ ในทางตรงกันข้าม ครูสามารถสื่อความหมายโดยไม่ใช้คำพูด แต่แสดงออกให้นักเรียนทราบว่า มีความเชื่อในความสามารถ เข้าใจ และเชื่อมั่นว่านักเรียนจะสามารถทำได้สำเร็จ สิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีความมั่นใจ กล้าแสดงออกในด้านความสามารถของตนเอง การสื่อความหมายโดยไม่ใช้คำพูดอาจจะกล่าวได้ว่ามีดังต่อไปนี้

1) การใช้สายตา จะทำให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณครูให้ความสนใจทั้งๆที่กำลังพูด หรือกำลังอธิบาย ดังนั้นในการบรรยาย ผู้พูดควรจะมีดวงตู่ที่ผู้ฟังมากกว่าดวงตู่ที่เอกสารบรรยาย กระดานดำ หรือวัตถุใดวัตถุหนึ่งในห้อง แต่ควรที่จะกวาดสายตาไปยังผู้ฟังให้ทั่วถึงกัน

2) การแสดงสีหน้า จะสามารถนำมาใช้เพื่อเป็นการเสริมการสื่อความหมายที่ใช้คำพูดได้ ไม่ควรแสดงสีหน้าที่น่าเบื่อหน่าย หรือมองอย่างเลื่อนลอย แต่ควรแสดงสีหน้าที่ทำให้ผู้อื่นเห็นความสนใจ หรือการเอาใจใส่

3) การเคลื่อนไหวโดยการเดินไปรอบๆห้อง เพื่อสนับสนุนการพูดหรือการสื่อความหมายกับนักเรียน และแสดงการเอาใจใส่นักเรียนในการเรียนเป็นรายบุคคล หรือในลักษณะกลุ่มการเรียนซึ่งต้องการความช่วยเหลือจากครู ซึ่งครูอาจจะเดินไปที่กระดานดำ ใช้อุปกรณ์การสอน และใช้สายตาสำรวจความสนใจของนักเรียนในเวลาเดียวกัน

4) การแสดงกิริยา หรือเคลื่อนไหวบางส่วนของร่างกายจะสามารถเสริมความเข้าใจในการเรียนของนักเรียนได้ เช่นการพยักหน้า หรือการยกมือแสดงการยอมรับคำตอบของนักเรียน จะสามารถสร้างความพอใจให้แก่ให้นักเรียนได้ ครูไม่ควรแสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสม เช่น เคาะดิน สอกับโต๊ะ แกว่งแขนไปมา หรือยกมือขึ้นเสยผมในระหว่างการสอน

5) ครูอาจจะหยุดการสอน หรือ “เงียบ” ลงชั่วขณะ เพื่อสร้างความสนใจ หรือเพื่อให้เวลานักเรียนได้คิด

อย่างไรก็ตามการสื่อความหมายโดยใช้คำพูด หรือไม่ใช้คำพูดจะต้องสอดคล้องซึ่งกันและกัน มีความหมายอย่างเดียวกัน ซึ่งผู้สื่อความหมาย และผู้รับ มีความเข้าใจตรงกัน ในกรณีที่ผู้สื่อความหมาย ใช้คำพูด และสื่อความหมายโดยไม่ใช้คำพูดที่ไม่สอดคล้องกัน และไม่ตรวจสอบความถูกต้องก่อน สามารถทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน มีความขัดแย้ง เกิดความโกรธ ไม่ไว้ใจซึ่ง

กันและกันได้ เช่น เมื่อตกลงกับเพื่อนว่าจะพบกันอีกภายในครึ่งชั่วโมงข้างหน้า แต่ต่างคนเดินไป คอยกันคนละมุมของตึก ซึ่งจะทำให้แต่ละคนเริ่มรู้สึกโกรธและไม่เข้าใจกันได้

ทักษะการเสริมกำลังใจ

การเสริมกำลังใจ (reinforcement) หรือการให้รางวัลแก่ผู้เรียน เมื่อผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดี ที่พึงประสงค์ เป็นที่พอใจของผู้สอนนั้น เป็นที่ยอมรับกันมานาน และเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับ ครู ซึ่งจะทำให้การสอนประสบความสำเร็จได้ โดยที่จะต้องใช้อย่างเหมาะสม ไม่มากเกินไปจน ทำให้ไม่มีความหมาย

การเสริมกำลังใจผู้เรียนในชั้นเรียน มีอยู่ 2 รูปแบบ คือ

1. การเสริมกำลังใจในทางบวก (Positive reinforcement) เมื่อผู้สอนให้รางวัลเพื่อ กระตุ้นให้ผู้เรียนเรียน ทำกิจกรรม หรือประพฤติ และปฏิบัติตามที่ต้องการ รางวัลที่ให้อาจจะมี หลายประเภทเช่น การให้คะแนน จัดให้มีเวลาว่างสำหรับการทำงานส่วนตัวเพิ่มมากขึ้น กล่าวคำ ยกย่องต่อหน้าเพื่อนนักเรียนด้วยกัน หรือยกย่องให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม หัวหน้าชั้นเรียน และอื่นๆ การเสริมกำลังใจผู้เรียนในลักษณะดังกล่าวนี้ ผู้สอนจะต้องมีประสบการณ์ เข้าใจผู้เรียน และ วิเคราะห์ความรู้สึก หรือพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย ซึ่งในบางครั้งการยกย่อง หรือการให้รางวัล บางอย่างอาจจะไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้เรียนบางคนก็ได้

2. การเสริมกำลังใจในทางลบ (Negative reinforcement) หมายถึงการทำให้ผู้เรียนอยู่ใน สถานะที่ผู้เรียนไม่ต้องการจะเป็น หรือไม่พึงประสงค์ และเมื่อผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น หรือ ปรับปรุงความประพฤติแล้ว ก็จะอนุญาตให้หลุดพ้นจากสถานการณ์นั้นได้ เช่น ให้นักเรียนนั่งทำการ บ้านคนเดียวในชั้นเรียนให้เสร็จก่อน เมื่อเสร็จแล้วจึงจะสามารถออกไปเล่นกับเพื่อนๆ ได้ หรือ ให้นักเรียนที่ไม่สนใจการเรียนและรบกวนเพื่อนนักเรียนด้วยกัน ออกมานั่งที่มุมห้องหน้าชั้น เรียน จนเห็นว่ามมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น จึงอนุญาตให้กลับไปนั่งที่เดิมได้ การเสริมกำลังใจในทางลบ ประเภทนี้จะเป็นการควบคุมความประพฤติที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน แตกต่างจากการลงโทษ ซึ่งไม่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแก้ตัวในพฤติกรรมของตนเอง

การเสริมกำลังใจผู้เรียนมีอยู่หลายประเภทด้วยกัน ซึ่งผู้สอนจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสม กับสถานการณ์ สภาพแวดล้อม ระดับชั้นของผู้เรียน ความแตกต่างกันของผู้เรียนแต่ละคน รวมทั้งประเภทของกิจกรรมการเรียนการสอน และลักษณะของผู้สอนด้วย ประเภทของการเสริม กำลังใจผู้เรียนมีดังนี้

1. การเสริมกำลังใจด้วยการกล่าวชมเชย ผู้สอนจะนำมาใช้เมื่อเห็นพฤติกรรมของ ผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอน ในการตอบคำถามของครู หรือทำกิจกรรมต่างๆ โดยการ

กล่าวคำชมเชยเล็กๆ น้อยๆ เช่น ดี ดีมาก ถูกต้อง เยี่ยม ฯลฯ ซึ่งผู้สอนควรจะระวังไม่ใช่ให้มากจนหมดความหมาย ซึ่งถ้านักเรียนทุกคนในชั้นเรียนได้รับคำชมเชย หรือได้รับการยกย่องทั้งหมด คำชมเชยนั้นก็จะไม่มีความหมายแต่อย่างใด การเสริมกำลังใจด้วยคำพูดนั้น นอกเหนือจากการที่ผู้เรียนตอบคำถาม หรือทำกิจกรรมต่างๆตามที่ผู้สอนมอบหมายแล้ว สามารถนำมาใช้ได้เมื่อผู้เรียนเสนอแนวความคิดเห็นที่ดี มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน หรือในกลุ่มของตนเอง ซึ่งจะเสริมกำลังใจให้ผู้เรียนมีความมั่นใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน หรือในกลุ่มเพิ่มมากขึ้น

2. การเสริมกำลังใจโดยไม่ใช้คำพูด โดยที่ครูจะแสดงกิริยาท่าทางเพื่อยอมรับ หรือตอบรับคำตอบ หรือการทำกิจกรรมของผู้เรียน ทั้งนี้ อาจจะใช้สายตา การพยักหน้า ยิ้มรับคำตอบ หรือกิริยาท่าทางอื่นๆ ที่ดูสุภาพ และเหมาะสม ผู้สอนไม่ควรมองข้ามการเสริมกำลังใจผู้เรียน โดยการแสดงกิริยาท่าทาง เนื่องจากในบางครั้งผู้เรียนจะให้ความสำคัญ และยอมรับมากกว่าการใช้คำพูด

3. เสริมกำลังใจโดยการยกย่อง หรือการชมเชยเพื่อนนักเรียนร่วมชั้นเรียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนคนอื่นๆจะสังเกตพฤติกรรมของเพื่อนที่ได้รับการยกย่องจากผู้สอน และพร้อมที่จะประพฤติ หรือมีพฤติกรรมตามแบบอย่างเพื่อให้ได้รับการยกย่องจากผู้สอนบ้าง เช่นเมื่อครูกล่าวชมเชยพฤติกรรมของนักเรียนคนหนึ่ง นักเรียนคนอื่นบางคนอาจจะสนใจและประพฤติ หรือปฏิบัติในลักษณะของพฤติกรรมนั้นๆ เพื่อที่จะให้ได้รับการชมเชยจากผู้สอนบ้าง ตัวอย่างของการกล่าวชมเชยของครูซึ่งจะเป็นแบบอย่างให้นักเรียนคนอื่นสนใจ และประพฤติตามมีดังนี้

“ สมศรีเธอเขียนรายงานได้ดีมาก มีเนื้อหาสาระครบถ้วน สะอาด ตัวอักษรเป็นระเบียบ และอ่านง่าย”

“สมชายส่งการบ้าน ได้ตรงตามเวลาที่ครูกำหนดทุกครั้ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมาก น่าชมเชย”

“กลุ่มที่ 4 ซึ่งมีกานดาเป็นหัวหน้ากลุ่ม ทำให้ทุกคนในกลุ่มร่วมงานกันดี และส่งรายงานกลุ่มได้ครบทุกหัวข้อเรื่อง”

การเสริมกำลังใจโดยครูกล่าวชมเชยเพื่อให้ผู้อื่นประพฤติตามนั้น สามารถนำมาใช้ได้ผลเป็นอย่างดี สำหรับพฤติกรรมที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนดูเป็นแบบอย่าง ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องเลือกใช้คำพูดกล่าวชมเชยพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งจะสามารถกระตุ้น ให้กำลังใจ สนับสนุนให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และละทิ้งพฤติกรรมที่ไม่ดีได้

4. การกล่าวเสริมกำลังใจผู้เรียนก่อนที่จะให้ผู้เรียนทำกิจกรรม การเสริมกำลังใจนั้นส่วนมากจะนิยมใช้เมื่อผู้เรียนสามารถตอบคำถามของครู หรือทำกิจกรรมตามที่ครูมอบหมาย

เสร็จสิ้นลง แต่บางครั้งการกล่าวชมเชย หรือเสริมกำลังใจผู้เรียนก่อนที่ผู้เรียนจะตอบคำถาม หรือทำกิจกรรม ก็จะสามารถสนับสนุนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หรือช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ การเรียนได้ และแสดงให้เห็นว่า การมีพฤติกรรมที่ดีของผู้เรียนที่ผ่านมา ผู้สอนยังคงสนใจ และเอาใจใส่ ตัวอย่างเช่น “ ครูกคิดว่า จินดา คงตอบคำถามข้อนี้ได้ เพราะจินดาได้ทำรายงานเกี่ยวกับ เรื่องนี้อย่างละเอียด และส่งครูมาเมื่อเดือนที่แล้ว ” หรือ “ ซาดิซายได้ศึกษาเรื่องนี้มาอย่างดีแล้ว เมื่ออาทิตย์ก่อน ครูกคิดว่าคงช่วยเสริมคำตอบให้สมบูรณ์ได้ ”

5. การกล่าวเสริมกำลังใจในส่วนที่ผู้เรียนทำถูกต้อง ในบางครั้งผู้เรียนจะตอบคำถาม หรือทำกิจกรรมที่ผู้สอนมอบให้ไม่ถูกต้องทั้งหมด การกล่าวชมเชยในส่วนที่ผู้เรียนทำถูกต้อง ซึ่ง อาจจะเป็นวิธีการที่ถูกต้อง หรือความพยายามที่จะทำให้ถูกต้องก็ได้ จะสามารถเสริมกำลังใจแก่ ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความกล้าที่จะตอบคำถามของครูในครั้งต่อไป รู้สึกมีส่วนร่วมในการเรียน การสอน กล้าคิด กล้าทำมากขึ้น และสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการอภิปรายในชั้นเรียนได้ ตัวอย่าง การเสริมกำลังใจในลักษณะนี้คือ “ ถึงแม้ว่าสินีจะทำเลขข้อนี้บนกระดานทำให้คำตอบที่ไม่ถูก ต้อง แต่วิธีการคิดคำนวณ ถูกต้อง และดีมากทีเดียว ” หรือ “ ดีมาก ที่สมชายตอบได้ถูกต้องใน ส่วนของมลภาวะทางอากาศ แต่ยังขาดในส่วนของมลภาวะทางน้ำอีกเล็กน้อย ”

ช่วงเวลา และความบ่อยครั้งในการกล่าวเสริมกำลังใจผู้เรียนมีผลที่จะสนับสนุนหรือ กระตุ้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนได้เช่นกัน ผู้สอนควรกล่าวเสริมกำลังใจผู้เรียนใน ระยะเริ่มต้นที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และกล่าวต่อไปเป็นระยะๆ โดยทิ้งช่วงระยะเวลา ให้เหมาะสม นอกเหนือจากการชมเชยด้วยวาจาเพื่อเสริมกำลังใจผู้เรียนแล้ว การให้รางวัลหรือ ของเล็กน้อยที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน เช่น วุฒิบัตร เหรียญแสดงความสามารถ รูปดาว และอื่นๆ สามารถนำมาใช้เสริมกำลังใจผู้เรียนได้เป็นอย่างดีในทุกระดับชั้นเรียน อย่างไรก็ตามผู้สอนควรใช้ วิธีการเสริมกำลังใจผู้เรียนด้วยความระมัดระวังด้วย ซึ่งในบางครั้งอาจจะทำให้เกิดอุปสรรคใน การเรียนได้ ข้อควรระวังในการเสริมกำลังใจผู้เรียนมีดังต่อไปนี้

1. การเสริมกำลังใจผู้เรียนด้วยวิธีเดียวโดยตลอด ซึ่งเป็นการใช้มากเกินไป ทำให้ผู้ เรียนไม่เห็นคุณค่า และความสำคัญของการใช้

2. กล่าวชมเชยผู้เรียน หรือใช้การเสริมกำลังใจอย่างพร่ำเพรื่อ แม้กระทั่งการตอบคำ ถามของผู้เรียนที่ไม่ถูกต้องก็ยังได้รับการชมเชย หรือผู้เรียนส่วนใหญ่ในชั้นเรียน ได้รับการกล่าว ชมเชยจากผู้สอนเกือบทุกคน ทำให้การเสริมกำลังใจของผู้สอนเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียน ดูไม่มีความหมาย

3. ผู้สอนควรระมัดระวังในการกล่าวชมเชยเพื่อเสริมกำลังใจให้แก่ผู้เรียนที่เรียนดีใน ชั้นเรียน เนื่องจากนักเรียนกลุ่มนี้มักได้รับการยกย่องจากครู และเพื่อนๆอยู่เสมอ ซึ่งทำให้นัก

เรียนที่เรียนดีบางคนต้องการตอบคำถามของครู หรือทำกิจกรรม เพื่อต้องการแสดงตนเองว่าเก่งสมควรได้รับการยกย่องอยู่เสมอ

4. การกล่าวเสริมกำลังใจผู้เรียนเร็วเกินไป บางครั้งทำให้ผู้เรียนไม่สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองได้ครบถ้วนตามที่ต้องการ และอาจรบกวนการเสนอความคิดเห็นระหว่างนักเรียนด้วยกันในการปรึกษาหารือ เนื่องจากต้องหันกลับมาสนใจการกล่าวชม หรือการยกย่อง เพื่อเสริมกำลังใจของเพื่อนคนอื่นจากผู้สอน

5. การเสริมกำลังใจผู้เรียนด้วยวาจา หรือของรางวัล จะทำให้ผู้เรียนสนใจและเคยชินที่จะทำงานเพื่อรางวัล ของตอบแทน และอื่นๆ ซึ่งเป็นการเสริมกำลังใจภายนอก (extrinsic motivation) มากกว่าการเสริมกำลังใจที่เกิดจากภายใน (intrinsic motivation) หรือความต้องการของผู้เรียนเอง

ผู้สอนควรเข้าใจ และระมัดระวังในการเสริมกำลังใจผู้เรียน โดยใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน และกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้มากเกินไปจะเป็นการทำให้ผู้เรียนเข้าใจความสามารถของตนเองผิดพลาดได้ และการเสริมกำลังใจของผู้สอนจะมีคุณค่าน้อยลง ในบางครั้งผู้เรียนบางคนอาจจะสามารถเรียนได้ดี และมีพฤติกรรมในการเรียนที่ดีขึ้นถ้าได้รับการสนับสนุน หรือการกระตุ้นให้สนใจการเรียนด้วยบทเรียน หรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่น่าสนใจของผู้สอนก็ได้

ทักษะการกระตุ้นความสนใจ

ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจการเรียน ผู้สอนจะต้องทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการเรียน รวมทั้งสร้างความมั่นใจว่าการเรียนนั้นไม่ยากจนเกินไปนัก ผู้เรียนสามารถเรียนได้ถ้าเพิ่มความพยายามอีกเล็กน้อย นอกจากนี้การที่ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจ จะสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้เช่นเดียวกัน แนวทางการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนซึ่งผู้สอนควรจะได้นำมาพิจารณาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประกอบด้วย

1) ผู้เรียนจะสนใจการเรียนถ้าเห็นว่าจุดประสงค์ของการเรียนนั้นผู้เรียนสามารถเรียนได้ไม่ยากจนเกินไปนัก ตรงตามความสนใจ และในทางตรงกันข้ามถ้าผู้เรียนเห็นว่าเรียนนั้นค่อนข้างยากเกินความสามารถของตนเอง และไม่น่าสนใจ จะทำให้เบื่อหน่ายต่อการเรียนได้

2) ควรส่งเสริมหรือจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนร่วมกัน ในลักษณะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มากกว่าการแข่งขันกันในด้านคะแนนเป็นรายบุคคล การเรียนร่วมกันและช่วยเหลือกัน

จะทำให้ผู้เรียนสามารถร่วมกันคิดแก้ปัญหาต่างๆได้ มีความรับผิดชอบ ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆที่ดี

3) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหลายรูปแบบ และหลากหลาย โดยใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ เช่น จัดให้มีเกม การสาธิต หรือการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะสามารถกระตุ้นและเร้าความสนใจผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ผู้เรียนจะเริ่มไม่สนใจการเรียนอีกเมื่อผู้สอนมอบหมายงานให้ทำในลำดับต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นงานที่ซ้ำๆ งานที่เคยทำมาแล้ว งานที่ค่อนข้างง่ายหรือยากจนเกินไป ดังนั้นผู้สอนจึงควรมอบหมายงานที่ทำทลายความสามารถของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเห็นว่าสามารถทำงานนั้นให้สำเร็จได้โดยไม่ยากนัก

4) สร้างความมั่นใจในการเรียนให้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้เรียนมีประสบการณ์ และประสบความสำเร็จในการเรียนในเรื่องหนึ่งมาแล้ว ย่อมจะมีความมั่นใจสูงและสนใจที่จะทำงานในลักษณะคล้ายๆกันให้ประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน เช่นการตอบคำถามของครูในชั้นเรียน หรือการได้รับมอบหมายงานให้ทำเป็นการบ้าน ในทางตรงกันข้าม ถ้านักเรียนล้มเหลวในการทำงาน ย่อมจะขาดความมั่นใจ ทำให้ไม่สนใจการเรียน ดังนั้นผู้สอนควรพิจารณาในเรื่องนี้ พยายามสร้างความสำเร็จในการเรียนก่อน เพื่อให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน ให้ความช่วยเหลือ แนะนำก่อนการมอบหมายงาน ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเองได้

5) สนับสนุนหรือส่งเสริมการทำงานของผู้เรียน และให้ความสำคัญของงานที่ผู้เรียนทำ ซึ่งจะเป็นการสร้างชื่อเสียง เกียรติคุณให้แก่โรงเรียนในทางส่วนรวม รวมทั้งชี้ให้เห็นความสำคัญของผลงาน และในทางตรงกันข้ามผลงานหรือการกระทำของผู้เรียน ก็จะเป็นการทำลายชื่อเสียง ความนิยมของโรงเรียนที่มีต่อสังคมได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามในชั้นเรียนหนึ่งๆ ย่อมจะมีผู้เรียนซึ่งมีผลการเรียนค่อนข้างด้อย ทั้งนี้เนื่องมาจากขาดทักษะในการเรียน ไม่เข้าใจเนื้อหาวิชาที่สอน และมีผลทำให้ไม่สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จ หรือทำไม่ได้ การกระตุ้นให้ผู้เรียนกลุ่มดังกล่าวสนใจการเรียน ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะดังนี้

1) ในการสอน เนื้อหาวิชาควรแบ่งออกเป็นส่วนย่อยๆ และพยายามทำให้เนื้อหาวิชานั้นเป็นสิ่งที่ง่าย โดยการอธิบาย หรือการใช้คำพูด หรือการใช้อุปกรณ์การสอนอื่นๆประกอบ

2) ในการให้การบ้าน หรือมอบหมายงานให้ทำ ควรลดคำถามที่ค่อนข้างยาก หรือปัญหาที่มีลักษณะเป็นนามธรรม

3) สอนซ้ำในเรื่องที่ต้องการให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการพื้นฐาน หรือทบทวนความรู้อยู่เสมอๆ

4) เสริมกำลังใจให้ผู้เรียนสนใจการเรียน โดยการกล่าวชมเชย ให้รางวัล คะแนน หรือของเล็กน้อยๆเมื่อทำงานได้ผลดี หรือทำงานได้ดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับผลงานเดิมของตนเองมากกว่าที่จะพิจารณาเปรียบเทียบกับผลงานรวมของนักเรียนทั้งชั้น

5) กระตุ้นให้ผู้เรียนเพิ่มความสำเร็จในการทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้สอน

ทักษะการใช้สื่อการสอน

สื่อการสอนจะหมายรวมถึงสื่อต่างๆที่สามารถกระตุ้น หรือส่งเสริมความสนใจในการเรียนของผู้เรียนซึ่งอาจจะเป็นอุปกรณ์การสอนชนิดต่างๆ การใช้สภาพของท้องถิ่น หรือวิทยากรท้องถิ่น (Community resources) รวมทั้งคอมพิวเตอร์ สื่อการสอนมีประโยชน์ และช่วยเสริมการเรียนการสอนได้ดังต่อไปนี้

1. ช่วยพัฒนาความคิดของผู้เรียน การที่ผู้เรียนได้รู้ เห็นสภาพของปัญหาต่างๆ ได้ยิน หรือได้สัมผัสโดยการใช้สื่อการสอนประเภทต่างๆ เช่นจากภาพยนตร์ รูปภาพ จะสามารถพัฒนาความคิดเห็นของผู้เรียน ขอมรับสภาพความเป็นจริง หรือคิดค้นหาวิธีการแก้ไขอย่างมีหลักการ และมีเหตุผล ทำให้มีความคิดกว้างไกลมากขึ้น

2. เพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์มากขึ้น เนื่องจากได้เห็นของจริง ได้ยิน หรือสัมผัส ทำให้สามารถเปรียบเทียบสิ่งที่ได้เห็นในปัจจุบัน กับความก้าวหน้าต่างๆที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ใหม่จากสื่อการเรียนต่างๆ เช่นจากภาพยนตร์ หรือจากการทัศนศึกษา

3. กระตุ้นหรือเร้าความสนใจของผู้เรียน ซึ่งสิ่งต่างๆที่นำมาเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกเหนือจากการเรียนปกติในชั้นเรียน จะทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนมากขึ้น มีความกระตือรือร้น ใคร่รู้เห็นสิ่งที่แปลกๆ ใหม่ๆ ซึ่งจะกระตุ้นความคิดของผู้เรียนได้

สื่อการสอนสามารถนำมาใช้สอนผู้เรียนได้ดังต่อไปนี้

1. ใช้เริ่มการสอน เพื่อเป็นการแนะนำบทเรียนให้แก่แก่นักเรียน ซึ่งผู้สอนอาจจะใช้รูปภาพ ภาพยนตร์ แล้วจึงเป็นการถามคำถามเพื่อการแบ่งกลุ่มอภิปราย หรือการสัมมนาต่อไป

2. สร้างความสนใจในเรื่องที่จะเรียน การเรียนรู้ในเรื่องใดก็ตาม ถ้าผู้เรียนได้เห็นภาพ ได้ยิน หรือฟังในสิ่งยังไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน จะทำให้ผู้เรียนสนใจที่จะศึกษาหรือเรียนรู้ในเรื่องที่จะเรียนต่อไป

3. ส่งเสริม หรือสนับสนุนการเรียน ซึ่งในระหว่างการเรียนการสอนถ้าผู้เรียนมีปัญหาไม่เข้าใจในสิ่งที่เรียน การที่ผู้สอนให้คำแนะนำ หรือชี้แนะ โดยใช้สื่อการสอน หรือกิจกรรมต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนสนใจที่จะเรียนรู้ต่อไปได้

4. สามารถใช้สรุปเรื่องราวที่ได้เรียนไปแล้ว ทบทวนความรู้ หรือให้แนวคิดที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน สื่อการสอนสามารถใช้สรุปการเรียนรู้ได้ เช่น แผ่นภาพ แผนภูมิ หรือ การใช้คอมพิวเตอร์จะสามารถทบทวนความรู้ สรุปเรื่องราว หรือให้แนวคิดที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนได้

สื่อการสอนที่ครูนำมาใช้ในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้สอนจะต้องจัดเตรียมมาให้พร้อมซึ่งจะต้องมีการเลือกใช้ให้เหมาะสม และนำมาทดลองใช้ก่อน แนวทางการเลือกใช้สื่อการสอนประกอบด้วย

1. ผู้เรียนได้รับความรู้ตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้
2. สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้แผนการสอน
3. ผู้เรียนสามารถเห็น หรือ ได้ยินอย่างทั่วถึงกัน และมีความถูกต้องแม่นยำ

การทดลองใช้สื่อการสอนก่อนที่จะนำมาใช้ในชั้นเรียน จะทำให้ผู้สอนมีความมั่นใจและไม่ทำให้เสียเวลาเมื่อนำสื่อการสอนนั้นมาใช้ไม่ได้ผล การลองใช้สื่อการสอนผู้สอนควรดำเนินการดังนี้

1. ตรวจสอบว่านักเรียนทั้งชั้นสามารถเห็นสิ่งที่ผู้สอนจะใช้เป็นสื่อการสอนได้อย่างทั่วถึงกัน
2. ตรวจสอบตำแหน่งของปลั๊กเสียบไฟฟ้าว่าสามารถใช้การได้ดี และอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม สำหรับในกรณีที่ต้องใช้สื่อการสอน ซึ่งจะต้องใช้ไฟฟ้า
3. ตรวจสอบความเหมาะสมของเวลาที่ใช้สื่อการสอน ซึ่งจะต้องไม่ใช้เวลามากเกินความจำเป็น
4. ตรวจสอบความพร้อม หรือความพอดีของแสงสว่างที่ใช้ในห้องเรียน
5. ตรวจสอบจอภาพที่ใช้ รวมทั้งเสียง หรือความดังให้เหมาะสมสำหรับนักเรียนทั้งชั้น

ชนิดของสื่อการสอนที่นำมาใช้ในชั้นเรียน มีอยู่หลายประเภทด้วยกัน เช่น กระดานดำ และสื่อการสอนประเภทวัสดุต่างๆ เช่นรูปภาพ แผนที่ ฯลฯ สำหรับสื่อการสอนประเภทโสตทัศนนั้น ผู้สอนจะต้องเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ก่อนนำไปใช้ และจะสามารถสร้างความสนใจให้แก่ผู้เรียนได้ เนื่องจากเป็นอุปกรณ์ที่ค่อนข้างทันสมัย แตกต่างจากวัสดุต่างๆที่เคยชินแล้ว สื่อการสอนประเภทโสตทัศนที่สามารถนำมาใช้สอนในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจะสามารถนำมาใช้ร่วมกับการจัดกิจกรรมกลุ่มในชั้นเรียน โดยเป็นการเสริมสร้างความสนใจ ก่อนที่จะให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม หรือสามารถนำมาใช้เพื่อเป็นการสรุปผลการทำงานของกลุ่มได้ แนวทางและวิธีการใช้สื่อการสอนประเภทต่างๆจะได้กล่าวโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. กระดานดำ (Blackboard) กระดานดำที่ใช้ ควรจะมีขนาดพอเหมาะกับห้องเรียน และอยู่ในตำแหน่งที่นักเรียนทั้งชั้นสามารถมองเห็นเมื่อครูเขียนบนกระดานดำ ครูควรใช้กระดานดำในลักษณะต่อไปนี้

- ดูแลความสะอาดก่อนลงมือใช้ หรือเริ่มสอน
- เขียนตัวหนังสือให้ชัดเจน อ่านง่าย และมีขนาดเหมาะสม
- เตรียมการใช้ไว้ล่วงหน้าว่า ส่วนใดจะเขียนข้อความ และส่วนใดจะใช้ในการวาดรูป หรือการติดภาพที่มีขนาดต่างๆ
- ไม่ควรอธิบาย พูด หรือออกคำสั่งในขณะที่เขียนกระดานดำ จะทำให้นักเรียนได้ยินไม่ชัดเจน และไม่สนใจฟังครูพูด
- ไม่ควรเขียนกระดานเป็นเวลานานขณะที่นักเรียนไม่ได้ทำอะไร ซึ่งจะทำให้นักเรียนไม่สนใจการสอนของครู เนื่องจากครูจะหันหลังให้นักเรียนทั้งชั้นเรียน

2. เครื่องฉายข้ามศีรษะ (Overhead Projector) ปัจจุบันนิยมใช้กันมาก เนื่องจากสามารถทำให้เกิดภาพที่มีขนาดใหญ่ และชัดเจน ผู้เรียนในชั้นเรียนสามารถเห็นได้อย่างทั่วถึงกัน ซึ่งจะต้องใช้ควบคู่กับแผ่นใส (Transparency) มีแนวทางการใช้ดังนี้

- เช่นเดียวกับการเขียนบนกระดานดำ แต่ควรจะใช้เขียนข้อความที่มีสั้น กระทัดรัด ได้ใจความ และผู้เรียนสามารถอ่านได้อย่างทั่วถึงกัน
- เมื่อใช้เสร็จแล้วควรปิดไฟ และเปิดใหม่เมื่อจะเริ่มใช้ เนื่องจากในระหว่างการใช้งาน แสงไฟ และเสียงจากเครื่องจะรบกวนสมาธิของผู้เรียนได้
- ควรใช้ปากกาเขียนที่มีคุณภาพดี และมีสีต่างๆ เพื่อเน้นความสนใจ
- ตรวจสอบว่าที่นั่งของนักเรียนทุกคนสามารถเห็นภาพจากจอฉายได้อย่างทั่วถึง
- ใช้กระดาษขาวปิดในส่วนที่ยังไม่ต้องการให้ผู้เรียนได้เห็น และค่อยๆเลื่อนจนสามารถเห็นข้อความในแผ่นใสทั้งหมด

3. เครื่องฉายสไลด์ (Slide Projector) ใช้ร่วมกับภาพสไลด์ (Slide) ซึ่งจะให้ภาพที่สวยงาม ชัดเจน ใกล้เกี่ยวกับความเป็นจริงได้มากที่สุด ผู้สอนสามารถจัดเตรียมภาพสไลด์ไว้ล่วงหน้าให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาได้ ซึ่งมีแนวทางการใช้ดังนี้

- จัดวางเรียงตำแหน่งและลักษณะของภาพสไลด์ไว้ล่วงหน้า
- จัดเตรียมคำอธิบายของแต่ละภาพ รวมทั้งคำถาม
- ชี้แนะให้ผู้เรียนพิจารณาในรายละเอียด เพื่อการตอบคำถาม
- ตรวจสอบตำแหน่งของผู้เรียนให้เห็นภาพได้ชัด และแสงสว่างภายในห้องเรียน

4. โทรทัศน์ (Television) เป็นอุปกรณ์รวมในส่วนที่ดี และเป็นประโยชน์ของวิทยุ และภาพยนตร์นำมาใช้ในเวลาเดียวกัน ซึ่งผู้เรียนจะได้ยินเสียง และเห็นภาพในเวลาเดียวกัน แนวทางการใช้ดังนี้

- อภิปราย หรือให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนก่อนดูภาพทางโทรทัศน์
- ตรวจสอบความดังของเสียง ความชัดเจนของภาพ เพื่อให้นักเรียนทั้งชั้น ได้ยินเสียง และเห็นภาพ
- พยายามกำจัดสิ่งรบกวนความสนใจของผู้เรียนให้เหลือน้อยที่สุด
- ดูรายการทางโทรทัศน์พร้อมกับผู้เรียน
- จัดกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆให้ประสานสัมพันธ์กับรายการทางโทรทัศน์

ทักษะการสอดแทรกจริยธรรมในการสอน

ในระหว่างการเรียนการสอน เป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องจัดกิจกรรม เสริม หรือสอดแทรกความรู้ในด้านจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ประพฤติ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และระเบียบที่พึงงามของสังคม ค่านิยมที่นำมาสอดแทรกในการสอนนั้น ผู้สอนควรจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติ ในเรื่องต่อไปนี้

1. คุณธรรม และจริยธรรมที่จำเป็น ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติ เช่น ความซื่อสัตย์ การไม่พูดปด ความกตัญญูกตเวที และความเมตตาต่อผู้อื่น
2. ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ที่ผู้เรียนควรจะได้เรียนรู้ และฝึกปฏิบัติ เช่น การแสดงความเคารพต่อผู้สูงอายุ การประพฤติ ปฏิบัติที่เหมาะสมต่อวัฒนธรรม และประเพณีที่พึงงาม ความเชื่อถือในพระพุทธศาสนา หรือในบุคคลซึ่งเป็นที่เคารพ เป็นต้น

การสอนในเรื่องดังกล่าวผู้สอนจะใช้การสอนโดยตรง เช่นการบอกเล่า อธิบายในสิ่งที่ควรทำให้แก่ผู้เรียน หรือ ใช้วิธีการสอนโดยอ้อม เช่น การสมมติสถานการณ์ และดำเนินการวิเคราะห์โดยการแบ่งกลุ่ม หรือจัดให้มีการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ตัวละคร เสนอความคิดเห็น รวมทั้งสรุปแนวทางที่สมควรประพฤติหรือปฏิบัติสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม

ผู้สอนควรมีทักษะในการสอนเพื่อสอดแทรกจริยธรรมสำหรับการสอนวิชาต่างๆ โดยเฉพาะวิชาสังคม ดังต่อไปนี้

1. พิจารณาลักษณะของเนื้อหาวิชาและบทเรียน ซึ่งในระหว่างการทำบันทึกการสอน หรือในการพิจารณาเนื้อหาวิชา ผู้สอนควรพิจารณาเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม และจริยธรรมที่ผู้เรียนสมควรจะเรียนรู้ และกำหนดแทรกไว้ในบันทึกการสอน

2. ใช้วิธีการเล่าเรื่องราว และถามคำถาม เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด เข้าใจเหตุผล ชี้แจงให้เห็นประโยชน์ โทษ อันตราย หรือผลที่จะได้รับ

3. ผู้สอนอาจจะใช้การสอนโดยการให้แสดงบทบาทสมมติ การสร้างสถานการณ์จำลอง แล้วจึงถามความคิดเห็น ความรู้สึก วิธีการแก้ปัญหา และวิธีการที่สมควรจะประพฤติหรือปฏิบัติ

4. เมื่อผู้เรียนเข้าใจหลักการ แนวคิด แนวปฏิบัติแล้ว ควรส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้กระทำ และปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัย ซึ่งผู้สอนจะต้องคอยสังเกตความประพฤติ หรือให้กลุ่มเพื่อนช่วยกันดูแล และให้คำแนะนำต่อกัน

5. การให้รางวัล หรือการทำโทษ เมื่อผู้เรียนได้ประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่เห็นว่าเป็นจริยธรรมที่ดีงาม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น สมควรจะได้รับรางวัลเพื่อเป็นการเสริมกำลังใจ และสนับสนุนการกระทำที่ดี ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่ประพฤติไม่เหมาะสม ควรได้รับการชี้แจง ให้เหตุผล และทำโทษ เพื่อมิให้มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ หรือมีความรู้สึกที่ต่อต้านค่านิยม และจริยธรรมของสังคมนั้นๆ

โคลเบอร์ก (Kohlberg) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาจริยธรรมตามระดับอายุของบุคคลทั่วไปดังนี้ (Woolfolk : 80)

1. ระดับก่อนเกณฑ์ (2-10 ปี)

ขั้นที่ 1 (2-7 ปี) หลบหลีกการถูกลงโทษทางกายเนื่องจากกลัวถูกทำโทษ

ขั้นที่ 2 (2-10 ปี) ยึดหลักการแสวงหารางวัลที่เป็นวัตถุ สิ่งของ ทำให้ประพฤติดี

2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (10-16 ปี)

ขั้นที่ 3 (10-16 ปี) ทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบว่าเป็นสิ่งที่ดี

ขั้นที่ 4 (13-16 ปี) ทำตามหน้าที่ กฎระเบียบปฏิบัติของสังคม

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป)

ขั้นที่ 5 (16-25 ปี) บุคคลจะทำตามสิทธิของตนเอง รวมทั้งค่านิยม และความคิดเห็นของสังคม

ขั้นที่ 6 (25 ปีขึ้นไป) มีลักษณะของการประพฤติเป็นรายบุคคล มีความสามารถในการตัดสินใจ รู้จักการพิจารณาเลือกปฏิบัติ โดยใช้เหตุผล มีความละเอียดต่อการทำชั่ว

การสอนจริยธรรมในชั้นเรียนนั้นจะขึ้นอยู่กับผู้สอน ช่วยกันตักเตือนผู้เรียนให้ประพฤติหรือปฏิบัติในทางที่เหมาะสม รวมทั้งการชี้แจงเหตุผลให้ผู้เรียนเข้าใจ การสอนและการให้ความรู้ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ควรปลูกฝังตั้งแต่ผู้เรียนยังอยู่ในวัยเด็กเล็ก และได้รับการชี้แนะ แก้ไขต่อเนื่องกันมา อย่างไรก็ตามความร่วมมือของผู้ปกครอง และผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนก็มี

ส่วนสำคัญอย่างมากในการปรับพฤติกรรม สนับสนุน หรือส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อ มีค่านิยม จริยธรรม และคุณธรรมที่ถูกต้องได้เช่นเดียวกัน

ทักษะการสรุปบทเรียน

เมื่อการเรียนการสอนในแต่ละบทเสร็จสิ้นลง ผู้สอนควรสรุปบทเรียนซึ่งเป็นการรวบรวมแนวคิด หรือสาระสำคัญของบทเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชานั้นๆ สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และเนื้อหาวิชาที่ได้เรียนมากับเนื้อหาวิชาอื่นๆ หรือสิ่งที่จะเรียนต่อไปได้ ดังนั้นการสรุปบทเรียนจำเป็นต้องมีเนื้อหาสาระมากกว่าการทบทวน ซึ่งการสรุปบทเรียนสามารถนำมาใช้ในกรณีต่อไปนี้

1. ในตอนท้ายของหน่วยการสอน
2. เป็นการสรุปการเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดใหม่
3. ใช้ในการสรุปความคิดเห็นเมื่อมีการอภิปรายหรือถกกันในกลุ่ม
4. สรุปในตอนท้ายของภาพยนตร์ การแสดง รายการทางโทรทัศน์ หรือสิ่งที่ได้บันทึกไว้เป็นเทปคำพูด หรือโทรทัศน์
5. เป็นการสรุปประสบการณ์ที่ได้รับจากการไปทัศนศึกษา
6. ใช้ในการสรุปสาระสำคัญจากการเสนอความคิดเห็นของวิทยากรที่เชิญมาพูด
7. สรุปผลของการทดลองทางวิทยาศาสตร์

ผู้สอนจำเป็นต้องมีทักษะในการสรุปบทเรียน และสามารถนำมาใช้ในชั้นเรียนเพื่อเป็นการสรุปสาระสำคัญของเนื้อหาวิชาในลักษณะต่อไปนี้

1. สรุปบทเรียนในลักษณะของการเขียนเป็นรูปแบบ (model) สรุปเนื้อหาวิชาในลักษณะของหัวข้อเรื่อง (theme) หรือในลักษณะของนัยสำคัญ (generalization) ซึ่งผู้สอนอาจจะใช้การเขียน หรือการสรุปด้วยคำพูดก็ได้ เช่น “จากข้อพิสูจน์เหล่านี้จะเห็นว่า เมื่อนำจำนวนลบคูณกับจำนวนลบ ผลที่ได้จะเป็นจำนวนบวก”

2. โดยการให้คำแนะนำ (cueing) ซึ่งอาจจะเป็นประโยค และให้ผู้เรียนร่วมกันสรุปแนวคิด เช่น “จากที่ได้เรียนมาแล้ว ทฤษฎีการธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ” หรือ “ จากตัวอย่าง เราสามารถสรุปได้ว่าโครงสร้าง ของ Present Perfect Tense คือ.....”

3. โดยการใช้คำถามเพื่อสรุปความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน และสร้างความสนใจเพื่อให้ผู้เรียนตอบคำถามด้วย เช่น “สุคา ลองสรุปสาเหตุของการเสียชีวิตครั้งที่ 2 ซิ” หรือ “ในการปรึกษาหารือกันในครั้งนี้ เราได้ข้อสรุปอะไรบ้าง”

4. ผู้สอนสามารถสรุปบทเรียนโดยการเชื่อมโยงความรู้ หรือสิ่งที่ได้เรียนไปแล้วในบทเรียนก่อน กับเนื้อหาวิชาใหม่ได้ เช่น “ในช่วงเวลาที่แล้วเราทราบว่า ต้นไม้ต้องการแสงแดดในการปรุงอาหาร และจากข้อพิสูจน์ในช่วงนี้ เราสามารถสรุปได้ว่าส่วนสีเขียวที่ใช้ในการปรุงอาหารของพืชเรียกว่า “คลอโรฟิลล์”

5. การสรุปบทเรียนที่ดีนั้น ผู้สอนควรให้นักเรียนออกมาสาธิตงานที่ทำ หรือสรุปเรื่องในสิ่งที่ได้ศึกษาหรือค้นคว้ามา ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนทราบแนวความคิด หรือความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน และในทำนองเดียวกัน ผู้เรียนจะทราบว่าผลการดำเนินงานของตนเองให้ผลงานที่ถูกต้องมากน้อยแค่ไหนด้วย

ทักษะการสรุปบทเรียนเป็นสิ่งครูไม่สามารถละเลยได้ และควรจัดเวลาไว้ส่วนหนึ่งสำหรับการสรุปบทเรียนในเนื้อหาวิชาแต่ละตอน หรือในตอนท้ายชั่วโมง ซึ่งนอกเหนือจากจะเป็นการทบทวนความรู้ของผู้เรียนแล้ว ยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในบทเรียนที่ครูสอนด้วย ซึ่งครูจะสามารถนำไปปรับแนวการสอนของตนเองให้ดีขึ้นได้

การพัฒนาทักษะการสอน นอกจากผู้สอนจะสามารถศึกษาจากแหล่งความรู้ต่างๆ แล้ว การสังเกตผู้ที่มีประสบการณ์การสอนในระหว่างการค้าเนินการสอนจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างมาก ซึ่งการสังเกตการสอนไม่ว่าในรูปแบบที่ดี หรือในรูปแบบที่ต้องปรับปรุง จะช่วยเสริมและกระตุ้นให้ผู้สอนคิดค้นวิธีการต่างๆ เพื่อเสริมสมรรถภาพ และทักษะการสอนของตนเอง เห็นข้อเปรียบเทียบ ทำให้เกิดแนวคิดที่ถูกต้องได้ รวมทั้งทำให้เกิดความคิด และมีวิจารณญาณในการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม ความสามารถและสมรรถภาพในการสอนของครูจะต้องประกอบด้วยความสามารถในการวางแผนการสอน การเตรียมอุปกรณ์การสอน ความสามารถในการควบคุมชั้นเรียน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ดี ต่อผู้เรียน เข้าใจความรู้สึกนึกคิด ความสนใจ พฤติกรรม และบุคลิกของผู้เรียน และสิ่งสำคัญประการสุดท้าย คือจะต้องมีทักษะการสอน ซึ่งจะทำให้การค้าเนินการสอนของครูในชั้นเรียนเป็นที่น่าสนใจ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความสามารถ และทักษะตามจุดประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้